

URISTAN KEYINGI JILLARDAĞI QARAQALPAQSTANDA SUD UYIMLARI TARIYXI

Kungratbaev Azamat Allambergenovich

Berdaq atındağı QMU, stajyor oqıtıwshısı

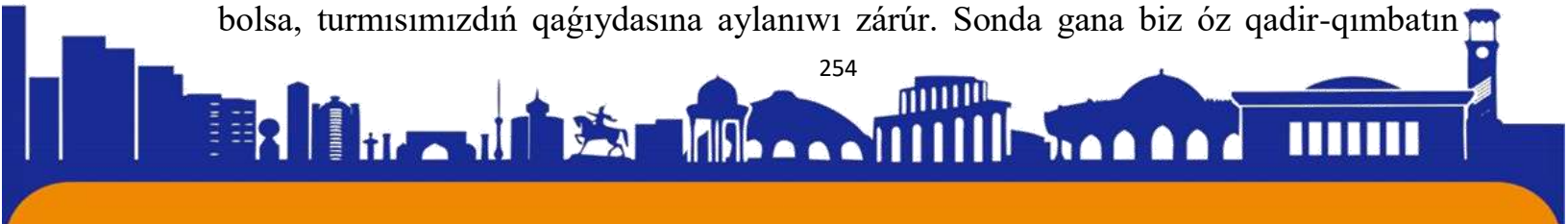
Annotaciya: Urıstan keyingi jıllarda huqıqtı qorǵaw tarawında da mashqalalar jeterli edi. Birinshi gezekte sudlardıń materiyallıq ahwalı tómen jaǵdayda bolıp, kerekli uskeneler menen támiylenbegen. Urıstan keyingi jıllarda da Sovet húkimetiniń repressiya siyasatı dawam etti. Avtor usı maqalada Qaraqalpaqstandağı sud organlarınıń xızmeti haqqında sóz etedi.

Tayanış sózler: Qaraqalpaqstan, sud, huqıqtı qorǵaw, repressiya, urıstan keyingi jıllar.

Qaraqalpaqstan mámleketshiligi tariyxi sonıń ishinde huqıqtı qorǵaw organları tariyxın úyreniw ele úyrenilmegen temalardan biri bolıp, Sovet húkimeti ornaǵannan keyin qıyın bir dáwirdegi elimizde huqıqtı qorǵaw organlarınıń mashaqatlı xızmetin izertlew aktual esaplanadı. Totalitar Sovet dúzimi zulmınıń hádden ziyat kúsheyip bariwı tek ǵana patriot milliy kadrlar, pidayi zıyalılar hám dinshil ulamalar turmıs tárizin, táǵdirin zawal taptirip qalmastan, sonıń menen birge millionlap puxaralardıń ápiwayi insanıy qadir-qımbatın, sonıń menen birge olardıń huqıqların qorǵaytuǵın organ xızmetkerlerinińde ar-namisin uyatsızlarsha kemsitti. Totalitar dúzim buyraqpazları óz nızamsız is-háreketlerin háwij aldırıp barar eken, bunda hár bir insannıń júris-turısı, kúndelikli talabı, múnásibetinen baslap tap onıń qanday pikirlewine shekem bolǵan hámme processlerdi óz baqlawına aliwǵa umtıldı. Bunnan gózlengen tiykarǵı maqseti bolsa insanlar erki, erkin jılawlaw, onı belgili shegara sheńberinde uslap turıw hám sol jol menen byurokratiyalıq dúzim abirayına daǵ túsirmew, onıń jasalma abirayın saqlaw, abaylaw edi.

Sovet húkimetiniń repressiya siyasatı nátiyjesinde kemsitilgen insan huqıqların qorǵaw organları xızmetkerleriniń, ayıpsız qamalǵan, atılǵan elimiz pidayılarınıń ismin aqlaw wazıypalarımızdan biriesaplanadı.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoev ótmish tariyxımızda xalqımız ushın pidayi xızmet etken insandıń xızmetine joqarı baha berip “Watan ushın, xalıq ushın pútkil ómirin baǵıshlaǵan, ózin ayamay, pidayi xızmet etken ullı insandıǵa joqarı húrmet kórsetiw bizin elimizde bárqulla birinshi orında turıwı, kerek bolsa, turmısımızdıń qaǵıydasına aylanıwı zárúr. Sonda gana biz óz qadir-qımbatın

teren ańlagan, basqalar da húrmet etetuǵın xalıq hám millet sıpatında ózligimizdi kórsete alamız” dep joqarı baha bergen edi.

2019-jıl 6-yanvar kúni Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoevtiń “Sudyaliq lawazımlarǵa dawagerlerdi tayarlaw, sudyalar hám sud aparatı xızmetkerlerin qayta tayarlaw, olardıń tájriybesin arttırıw sistemasın túpten jetilistiriw ilajları” haqqında biyligi qabıl etildi[1].

Tariyxtiń har bir basqıshında óz dáwirine layıq qaharman tulǵalar bar, olardıń har biri óz zamanı j]zege kelgen mashqalalardı sheshiwde ayrıqsha háreketleri, gúresleri menen kózge tuskeni ushın xalıq yadında óshpes iz qaldıradı. Sonıń ushında ózinin perzentlerin xalqınıń keleshegi ushın tarbiyalawda ata-babalarınıń tariyxın tiykarǵı qural retinde paylalanǵan.

Ruwxı kúshli hár bir adam watan seziminiń muqáddes ekenligin ańlaydı, xalıqtıń, eldiń mápin óz ómirinen, óz janınan joqarı qoyadı. Qaraqalpaqstanda sonday xalıq perzentleri, jamiyetlik, mámleketlik iskerler, respublikamızdıń social-ekonomikalıq, sıyasıy hám mádeniy turmısınıń bekkemleniwine hám rawajlanıwına belgili úles qosqan insanlar kóp bolıp, olarda 1920-1950-jıllardaǵı repressiya qurbanı bolıp ketken edi. Olardıń qatarında Allanazar Pirnazarov, Xalmurat Temirxanov, Aymurzaev Qayip, Aytjan Bekmuratov siyaqlı belgili huqıqtı qorǵaw xızmetkerleri hám basqa da kóp sanlı insanlar boldı.

Urıstan keyingi jıllarda huqıqtı qorǵaw organları urıstan aldınıǵı dáwirdegi jaǵdayına keliw ushın keń kólemdegi isler qıladı. Oraylıq qalalarda bilim aliw ushın jaslar jiberilip turıldı. Qala berse urıstan keyin awıl-xojalıǵı hám sanattı tiklew ushın qarjılar kóp talap etti.

1947 - jılı 4 - iyunde Nókis qalasında Qaraqalpaqstan sud, prokurtura uyımları xızmetkerleriniń bas qospa májilisinde 16 xalıq sudyasınıń birewi joqarǵı, ekewi orta, segizi yuridikalıq kurstı tamamlaǵanlardan bolsa Joqarǵı sudta bir adam joqarı, bir adam orta yuridikalıq bilimge, bir adam joqarı yuridikalıq kursta bilim alǵan arnawlı bilimge iye bolsa, eki adamniń islep atırǵanın atap ótedi.

1948 - jılǵa shekem sud isleri haqqındaǵı nızam boyınsha jınayathı isler kollegiyası hám puxaralıq isler boyınsha sud kollegiyası háreket etip keldi. 1945 – 1951 - jılları Joqarǵı sud kollegiyasınıń tájriyebeli yurist Kamal Pirjanov basqardı.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-10

1950 - jilgi Ózbekstan Respublikası Ádillik Xalıq Komissariyatınıń maǵlıwmatı boyınsha Qaraqalpaqstan ASSR ında 13 xalıq sudyası, 14 rayonlıq hám 3 qala - uchastkalıq sudyalar óz wazıypaların atqardı[7:56].

1953 - jıldan baslap SSSR Sud uyımları sistemasında hám olardıń is usılların da jaqsılawǵa qaratılǵan tereń ózgerisler baslandı. Sud baqlawın ámelge asırıwda respublika sud uyımlarınıń rolin kúsheytiw maqsetinde SSSR Joqarǵı Keńesi Prezidiumı tárepinen 1954 - jılı 14 - avgustta Awqamlıq hám avtonomiyalıq respublikalar, úlke, wálayat sudları hám de wálayat sudlarınıń prezidiumın dúziw haqqında» pármanı járiyalandı, oǵan tiykarlanǵan Ózbekstan Joqarǵı Sudında islerdi baqlaw tártibinde qurıw huqıqına iye bolǵan plenum prezidiumı dúzildi.

Qaraqalpaqstan ASSR ı Joqarǵı Keńesi 1954 - jıl 25 - avgusttaǵı qararı menen QQASSR Joqarǵı Sud Prezidiumınıń baslıǵı onıń eki orınbasarı hám sudtıń aǵzası quramında qayta dúzildi.

Bul dáwirde Qaraqalpaqstan Joqarǵı Sudı prezidiumı hám onıń úsh: puxaralıq, jinayatlı isler boyınsha hám tártip saqlaw isleri boyınsha jaza kollegiyaları quramında jumıs isledi. Jinayatlı isler boyınsha sud kollegiyası birinshi instansiyada kontrrevolyaciyalıq jinayatlardı mámleketlik basqarıwǵa qarsı qaratılǵan ayrıqsha qáwipli jinayatlardı, socialistlik menshikti talan - taraj etiw, áhmiyetli lawazımlı hám xojalıq jinayatların, er jetpegenlerdi jinısıy jaqtan zorlaw, bir topar adamlar tárepinen hám t.b. jinayatlardı qaradı.

SSSR dıń siyasiy adamlardı Sibirge súrgin etiwden tiykarǵı maqsetlerinen biri bul – biypul jumıs kúshinen paydalanıw bolǵan, sonıń menen birge Sibirge barǵan adamlardıń qayta óz eline orala almawın sol dáwirde hámme bilgen, sonlıqtan báribir ólip ketedi degen maqsette ólim jazasına húkim etilgenlerdi de Sibirde jumıs kúshi retinde paydalanǵan. Haqıyqatta súrginde júdá kópshilik adamlar dúnyadan ótken.

Sonday súrgin etilgenlerden biri Qálimbet axunnıń bul súrginlerde aman qalıwına Allah taalanıń Ózi yar bolǵan desek asıra aytqan bolmaymız. Din ǵamı bar, qálbi jaqsılıqqa tolı adam ushın, qay jerde bolıwına qaramastan adamlarǵa jaqsılıqıtı úyretiwı haqıyqat ǵáp. Qálimbet axun súrginge ushırap Sibirge barǵan kúnlerinde Sheshen milletindegi bir azamat ol kisige shákirtlikke túsedı hám Qurandı káriymdi yadlay baslaydı. Súrginde júrgen waqtında Qálimbet axundı sol Sheshen milletindegi kisi qorǵap júrgen eken. Sheshen jigit bes jil dawamında Qálimbet axunnan Qurandı káriymdi tolıq yadlap alǵan[2].

1957 - jılı fevralda 4 - shaqırıq SSSR Joqarğı Keñesiniñ altınshı sessiyasında sudlar instansiyasınıñ dúzilisi haqqında nızam qabıl etiledi. Bul nızam boyınsha Awqam Respublikaları Jınayat Processuallıq Kodeksine jaña ózgerisler kirgizildi. GK. GPK hám basqa da kodeksler qabıl etiw huqıqına wákillik berildi. 1957 - jılı fevralda “SSSR Joqarğı Sudı haqqında”ğı ayrıqsha nızamnıñ qabıl etiliwi menen SSSR Joqarğı Sudınıñ wazıypaları anıqlanıp, awqamlıq respublikalar Joqarğı Sudlarınıñ huqıqları keñeytirildi. Ózbekstan SSR Joqarğı Keñesi prezidiumınıñ 1959 - jıl 23 - marttağı pármanı menen Ózbekstan SSR Ádillik Ministrliǵı saplastırılıp hám onıñ sudlar ústinen baqlaw júrgiziw, sud uyımların basqarıw hám de basqa wazıypaları Ózbekstan SSR Joqarğı Sudına berildi. Sol jıldıñ ózinde Ózbekstan SSR Joqarğı Keñesi tárepinen hám jaña kodeksler Jınayat Processuallıq Kodeksi hám de Ózbekstan SSR sud sisteması tuwralı da nızam qabıl etildi. Bul nızamlar 1960 - jıldıñ 1 - yanvarında kúshke kirdi. Puxaralıq Processuallıq Jınayat kodeksi 1963 - jılı qabıl etilgen 1964 - jıldıñ 1 - yanvarında kúshke kirdi. 1965 - jılı Ózbekstan SSR Joqarğı Sudınıñ belgilengen apparatları qayta dúzildi.

Ózbekstan SSR Joqarğı Keñesi prezidiumınıñ 1970 - jılı oktyabrdegi pármanı menen Ózbekstan Respublikasında Ádillik Ministrliǵı qayta shólkemlestirildi. Joqarıdağı qabıl etilgen nızam boyınsha sol waqıttan baslap Ózbekstan Ádillik ministrliǵine sudlarǵa basshılıq etiwdi Ózbekstan Joqarğı Sudınan jáne qaytarılıp alıp berildi.

1981 - jılı Ózbekstan Respublikası Joqarğı Keñesi tárepinen Ózbekstan SSR (Sud sisteması tuwralı) nızamı jaña redaksiyalanıp qabıl etildi. Nızam Ózbekstan SSR Joqarğı Sud uyımı ekenligi hám de Ózbekstan SSR Sudı plenumı sudlar ústinen baqlaw alıp barıw júrgiziletuǵını kórsetilgen.

Ózbekstan Respublikası Joqarğı Keñesi tárepinen Joqarğı Sudtıñ baslıǵı, baslıǵınıñ orınbasarları, Joqarğı Sudtıñ aǵzaları, xalıq keñesgóyleri tártibinde 5 jıl múddetke saylandı.

Birinshi ret respublika sud-medicinalıq ekspertiza byurosı 1956-jıl aqırında shólkemlestirildi, byuro baslıǵı wazıypasına A.I.Volegov tayınlangan. Ol usı lawazımda 6 ay islegen. Organ dáslep respublika emlew xanası imaratındaǵı 2 xanada jaylasqan, meyit ekspertizaları bolsa emlew xana morgında ótkerilgen.

1956-jıl dekabrinde byuro baslıǵınıñ buyrıǵına muwapıq on bir rayonda sud-medicinalıq ekspertiza bólmeleri ashılıp, orınlardaǵı vrachlarǵa jergiliklik tiykarda sud-

medicinalıq ekspert wazıypaları júklengen. Usı vrachlar buǵan shekem de sud-medicinalıq ekspertizaların ótkeriwge tartılǵan. 1957- jılı byuro baslıǵı lawazımına P.S.Suyunov tayınlanǵan hám ol 1986-jılǵa shekem organǵa basshılıq qılǵan. P.S.Suyunov Qaraqalpaqstanda sud-medicinalıq ekspertiza xızmetiniń jetilisiwi hám rawajlanıwına úlken úles qosqan. Sonday-aq, byuro strukturaları ushın 1965 – 1972-jıllar dawamında imaratlar qurılıp, xızmet ushın tájriybeli qániygeler tayarlanǵan. Laboratoriya tekseriwlerin engiziw hám olardıń kólemin keńeytiriwge itibar berilgen. Maselen, organ quramında 1970-jılı sud-gistologiyalıq, 1971- jılı sud-ximya, 1976-jılı sud-biologiyalıq, 1986-jılı fizika-texnika bólimleri shólkemlestirildi. P. S. Suyunovtıń xızmetlerin inabatqa alǵan halda Qaraqalpaqstan Respublikası sud-medicinalıq ekspertiza byurosına onıń ati berilgen. Keyingi dawırde organǵa J. S. Abdiramanov (1986 – 2004-jılları), E.A.Esimbetov (2004 – 2008-jılları) basshılıq qılǵan. 2008-jıldan byuro baslıǵı lawazımında B.M.Daljanov xızmet qıldı. 2010-jılı byuro ushın respublika balalar júgımlı kesellikler emlew xanası jaylasqan arawlı bir qabatlı imaratlar átirap-dógeregi menen ajratılǵan. Usı imaratlar kapital remontlanǵannan soń 2011-jılı organ strukturaları usı imaratlarǵa kóship ótken. Házirde Qaraqalpaqstan sud-medicinalıq ekspertiza xızmeti byuro hám onıń 6 rayon hám 4 rayonlar aralıq bólimlerinen quralǵan[5:41-42].

1960-jılı 4-iyulde Resprokurordıń baqlaw tártibindegi protesti tiykarında QQASSRR Joqarǵı sudı Aqbulatov Qazı, Tlepov Iman, Orazımbetov Ishimbet, Aytmuratov Berdibay hám Aymurzaev Xudaybergenlerdi atıw tuwralı Ózbekstan SSR NKVD janındaǵı «Úshlik»tiń qararın tiykarsız dep tawıp, olardı ayıpsız dep tawıp aqladı. Xalqına xızmeti menen tanılǵan, nızamshılıqtı tiklewde belsendilik etken xalıq sudyası, Bas sud aǵzası Aqbulatov Qazı hám basqalardıń da atı qayta tiklendi hám birotala aqlandı.

Adamlardıń júreklerinde awır iz qaldırǵan qızıl imperiya ústemlik etken jıllarda insan huqıqın qorǵawshı xalıq sudyaları da repressiyaǵa ushırıp, awır jazalarǵa duwshar boldı.

Bul háreketleri ushın olar 1951-jılı nızamsız jinayıy juwapkershiligine tartılǵan, óytkeni tergew uyımlarında 1951-jılı antisovetlik xızmeti ushın jinayıy juwapkershilikke tartıwǵa hesh qanday tiykar joq edi.

1989-jılı 11-mayda Ózbekstan prokurorı “SSSR prokuraturası haqqında”ǵı SSSR Nızamınıń 35-statıyasın basshılıqqa ala otırıp Ózbekstan SSR Joqarǵı Sudınıń jinayıy

isler boyınsha Sud Kollegiyasınıń 1957-jıl 19-sentyabrdegi Dilimov, Babaev, Tadjiev, İnsanbaev, Isabaev, Nurjanov, Raxmatullaev, Qulbaev, Ratov, Daumov, Qalenov, Kiyikbaev, Yakubovlar boyınsha uýǵarıwdı ózgeritiwıńizdi hám yusticiya jinayat quramınıń bolmawına baylanıslı qısqartıw tuwralı protesti boyınsha Ózbekstan Joqarǵı Sudı Prezidiumınıń 1989-jıl 20-mayda Malikovtıń basqarıwında, Romanovtıń qatnasıwında qarap shıǵadı. Bul is boyınsha 20 gúwadan soraw alınadı.

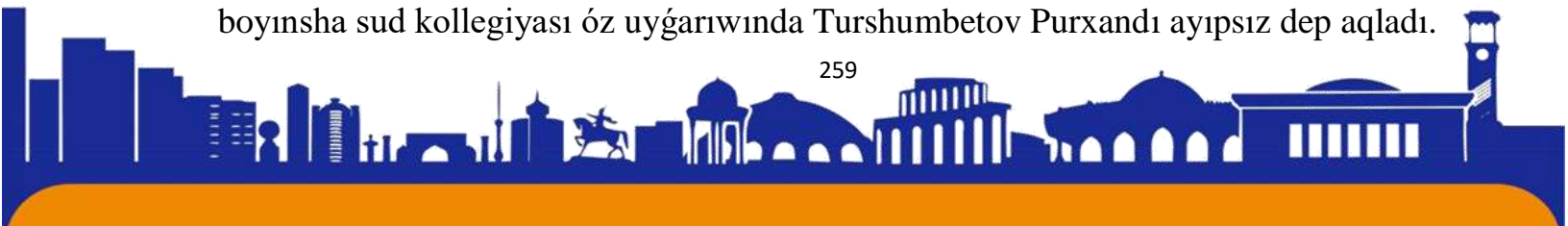
Ózbekstan SSR Joqarǵı Sudı Prezidiumı bul dábdeli «jinayatlı is» boyınsha “Ózbekstan SSR Joqarǵı Sudınıń jinayatlı isler boyınsha sud Kollegiyasınıń 13 adam jónindegi 1957-jıl 19-sentyabrdegi uýǵarıwı ózgerilsin hám jinayat quramınıń bolmawına baylanıslı is qısqartılsın” degen qarar qabıl etedi.

1949-jıl 12-noyabrde 141-sanlı Vapaevtıń jinayat isi SSSR MQM janındaǵı “Ayrıqsha májilis”inde qaralıp musulman ruwxanıy antisovetlik kóterilishiler qatarında ayıplanıp múddeti kórsetilmey Qazaqstan SSR Qostanay oblastına súrgin etiledi. 1989-jıl 10-iyulda Ózbekstan SSR prokurorınıń orınbasarı D.L.Usatovtıń tastıyıqlawında Vapaev Urun tuwralı SSSR MQM janındaǵı “Úshlik”tıń qararı biykar etilip, ol aqlanadı[3:232].

1955-jıl 18-mayda Tashkent qalasında Ózbekstan SSR Joqarǵı sudınıń Prezidiumında U. Ibragimovtıń basqarıwında Prezidium aǵzaları Birkin, Gareev, Alyjanovlardan ibarat quramda Ózbekstan SSR prokurorınıń orınbasarı Kopeykanıń qatnasıwında sudlangan Turshumbetov Purxannıń jinayatlı isi ústinen shıǵarılǵan QQASSR Joqarǵı sudınıń húkimi hám Ózbekstan SSR Joqarǵı sudınıń jinayat isleri boyınsha kollegiyasınıń uýǵarıwı ústinen Ózbekstan SSR prokurorı keltirgen protesti korildi.

Ózbekstan SSR prokurorı keltirilgen protesinde sudlangan Turshumbetovke sud tárepinen tayınlangan jazanı qısqa bayan etip oǵan on jıl miynet dúzetiw lagerinde qamaq jazasın belgilewdi soraydı.

1989-jıl 24-apreldegi Ózbekstan Respublikası prokurorınıń birinshi orınbasarı ádillik aǵa keńesshisi R.Raxmanovtıń SSSR Joqarǵı Sovetiniń “SSSR prokurorı tuwralı” nızamınıń 35-statyasın bassılıqqa alıp Turshumbetov Purxan tuwralı QQASSR Joqarǵı sudınıń jinayatlı isler boyınsha Sud kollegiyasınıń 1955-jıl 29-avgusttaǵı húkimin onıń háreketinde jinayat quramı bolmaǵanı ushın isti óndiristen qısqartıwdı soragan qarsılıǵın qarap Ózbekstan SSR Joqarǵı Sudınıń jinayatlı isler boyınsha sud kollegiyası óz uýǵarıwında Turshumbetov Purxandı ayıpsız dep aqladı.

Sunday-aq Turshumbetov Purxan menen bir qatarda Ózbekstan SSR -JKniń 66-statya sı 1-bánti menen ayıplanıp Qaraqalpaqstan ASSR Joqarǵı sudınıń jinayatlı isler boyınsha Sud kollegiyası 1952-jıl 18-dekabrde Pirjanov Saxi axundı 8 jıl qamaq hám 3 jıl siyasiy huqıqınan ayırıw jazasına húkim etedi. Pirjanov Saxi axun 1898-jıl Taxtakópir rayonı 4-awılında tuwılǵan, milleti qazaq, burın sudlanbaǵan, sociallıq shıǵısı ruuxanıy-axun, qamaqqa alǵanǵa shekem diniy xızmet atqarǵan, Qaraqzek rayonı 6-awıl keńesi aymaǵında jasaǵan[4:232].

Urıstan keyingi jıllarida totalitar dúzimniń aqibetlerin jáne diniy ulamalar zardabin tarttı. Huqıqtı qorǵaw organları oraydıń tapsırması menen 80 jıllarda da “Paxta isi” dep atalǵan ayıpsız jazalawlarǵa aralastı. Ğárezsizlikke eriskennen keyin repressiya qurbanları aqlandı.

Joqarǵı Sud Prezidiumınıń jumısında stalinlik dáwirde jinayatlı juwapkershilikke tartılıp, erkinen ayırılǵan 2536 (1306 is) adamnıń 923 iniń isi óndiristen qısqartılǵan, onnan tısqarı 122 adam qamaqtan azat etilgen. Qamaqta múddetin ótep atırǵan 623 adamnıń sudlanǵanlıǵın alıp taslaw haqqında Ózbekstan SSR Oraylıq Atqarıw Komitetine ótinish etiw máselesin qoyǵan.

Oraydıń tártibi hám tapsırması menen dizimge alıw arqalı ayıbın járiyalamay jazalaw biziń respublikamızda da orın alǵanı málim. Mısalı, 1937-jıldıń úshinshi toqsanında QQASSR NKVD tárepinen: respublikamızdan el basqarǵan 100 den aslam azamatlar qamaqqa alınıw ushın dizimge alınıp, qamalǵannan keyin tiykarsız ayıp járiyalap atılıp ketkenligiń arxiv derekleride tastıyıqlaydı.

QQASSR Joqarǵı sud hám Ishki isler xalıq komissarlıǵı is háreketleri ústinen Respublika prokurorınıń jeterli dárejede baqlaw alıp barmaǵanlıǵınan insan huqıqına biyparwalıq penen qaraw hám qamaqtaǵılarǵa shın mánisinde dálilsiz awır jazalar qollanıw 30-40-j’llar hám 50-jıllarda da dawam etkenin kóremiz.

KPSS Oraylıq Komiteti Siyasiy byurosı komissiyasınıń anıqlaǵanıday, bul jazalaw uyımlardıń alıp barǵan prosesslerdiń hámmesi zulımlılıqtıń hám nızamlılıqtı buzıwdıń nátiyesi bolıp tabıladı[6:56].

Joqarıdaǵılardan kelip shıǵıp juwmaq retinde aytatuǵın bolsaq, Sovet húkimeti qataǵan siyasatınıń sonday bir qıyın dáwirinde elimizde xızmet etken huqıqtı qorǵaw xızmetkerleriniń ómiri hám xızmetin úyreniw d’awır talaplarınan biri. Repressiya qurbanların, sonıń ishinde ekinshi jer júzilik urıs hám onnan keyingi jıllarda Sovet hákimiyatınıń repressiya siyasati nátiyjesinde jazıqsız jazalanǵan jerleslerimizdin

atların aniqlastırıw hám olardı aqlaw dáwir talabı esaplanadi. Gárezsizligimizdi qolğa kirkizgennen keyin tariyxımızdi úyreniw hám oğan haqıqıy baha beriw imkanıyatı payda boldi. Repressiyağa ushırağan jerleslerimiz ómiri hám olardıń keyingi ayanışlı taǵdiri tariyxımızda tereń izertlewdi talap etetuǵın áhmiyetli temalardan biri bolıp tabıladı.

Sudyalardıń iskerligi eń awır, eń juwapkerli dáwirge dus kelip, ayırım basshılardıń ómirine qáwip tuwıp turǵan kúnlerge tuwri keledi. Sonlıqtanda bul baǵdardaǵı alıp barılıp atırǵan islerge dıqqattı kúsheyttirip, bunday insanlardıń xalqımız aldındaǵı umıtılmas miynetleri tuwralı hár tárepleme ilimiy izertlew jumısların keñirek alıp barıwlarımız kerek boladı. Sonıń menen birge tariyxıy insanlardıń atların máńgilestiriw maqsetinde qala hám rayonlarda, mekteplerde, olardıń atın úgit-násiyatlap barsaq, ósip kiyatırǵan keleshek áwladlardı ata-babalarımızdıń mártlik ruwxında tárbiyalawda úlken maqsetke erisemiz.

PAYDALANILǵAN ÁDEBIYATLAR:

1. <https://lex.uz/docs/4141425>. Elektron resurs, qaralǵan waqtı: 20.10.2023. 21:50
2. Абдимуратов Т. “Репрессияға ушыраған уламалар” . Нөкис: 1992.
3. Бабашев Ш. Дөхмет дегиши. Нөкис: “Қарақалпақстан”, 2009. – 348 б.
4. Бабашев Ш. Репрессии. Депортация. Преступления против человечества. Нукус: “Қарақалпақстан”, 2014. - С. 400
5. Ғиёсов З. Ўзбекистанда суд-тиббий экспертиза хизматининг шаклланиш тарихи, ҳолати ва ривожланиш йуналишлари. Тошкент: “Академнашр”, 2016. – 104 б.
6. Хожаниязов Ғ, Юсупов О. Қарақалпақстандағы мухаддес орынлар. Нөкис. “Полиграфист” 1994. – 87 б.
7. Хўжамурадов С, Собиров А. Қилич ва қалқон ораси. Урганч: “Хоразм”, 2009.

